

Neoficiálna (samizdatová) literatúra

Od začiatku 70-tych rokov sa začala formovať tajná, neoficiálna, tzv. samizdatová literatúra. V samizdate sa vydávali diela zakázaných autorov, články opozičných intelektuálov, niektoré diela svetovej literatúry, ktoré nemohli byť vydané v štátnych vydavateľstvách a pod.

Okrem kníh sa vydávali formou samizdatu i časopisy a rôzne iné publikácie. Najviac samizdatových kníh a časopisov vychádzalo v Čechách (napr. edícia *Petlice* vedená českým spisovateľom Ludvíkom Vaculíkom).

Zo slovenských spisovateľov bol hlavným predstaviteľom samizdatovej literatúry Dominik Tatarka (k ďalším spisovateľom uverejňujúcim svoje diela v samizdate patrili napr. Pavel Hrúz a Hana Ponická).

Dominik Tatarka bol i vedúcou osobnosťou slovenského opozičného, disidentského hnutia (spolu s Martinom Šimečkom). Predstavitelia samizdatovej literatúry a disidentského hnutia (disident = odporca oficiálnej mienky, oficiálneho smeru v politike, v štáte) boli prenasledovaní komunistickým režimom (boli vystavení rôznym formám zastrážovania a šikanovania, ku ktorým patrili napr. sledovanie Štátnou bezpečnosťou, zatýkanie, vypočúvanie, kontrola korešpondencie, odpočúvanie telefonátov atď.).

Najvýznamnejším opozičným, disidentským hnutím a združením v Československu bola Charta 77 (sformovala sa v Čechách). Vo svojich vyhláseniach – zverejňovaných v zahraničí a v samizdatoch – poukazovali a upozorňovali na porušovanie občianskych a ľudských práv v Československu. (K signatárom Charty patrili i Dominik Tatarka.)

Exilová literatúra

Okrem domácej literatúry (oficiálnej a neoficiálnej) sa v zahraničí ďalej rozvíjala exilová literatúra. Patrila k nej tvorba tých autorov, ktorí emigrovali zo Slovenska a usadili sa v rôznych krajinách sveta (najviac spisovateľov emigrovalo po rokoch 1945, 1948 a 1968).

V zahraničí vznikli i vydavateľstvá, ktoré vydávali nielen diela exilových autorov, ale i diela tých spisovateľov, ktorí zostali v Československu, avšak ich knihy tu z rôznych príčin nemohli byť vydané. **Exilové vydavateľstvo fungovalo napr. v Toronte** (založil ho český spisovateľ Jozef Škvorecký, ktorý emigroval v roku 1968) **a v Kolíne nad Rýnom** (vydavateľstvo *Index*). **Vo vydavateľstve Index vyšli napr. texty Dominika Tatarku z rokov normalizácie pod názvom Písačky** (prvá časť *Písačiek* vyšla v samizdatovej edícii *Petlice*) **a román v emigrácii žijúceho Ladislava Mňačku Súdrh Münchhausen.**

Koncom 80-tych rokov sa začína uvoľňovať komunistický režim a ideologický dozor strany. V literárnych časopisoch sa znova objavujú články otvorene kritizujúce krízový stav spoločnosti, kultúry i literatúry. Mnohí predstavitelia samizdatu vystúpili z ilegality a zapojili sa do politického a verejného života. Tento proces (súvisiaci s procesom prebiehajúcim v Sovietskom zväze a v ostatných krajinách socialistického tábora) vyvrcholil pádom komunistického režimu koncom roka 1989 počas tzv. „nežnej revolúcie“.